

2. IKASKUNTZAREN TEORIAK

Garapenaren ikuspegi berri bat izango da mintzagai gai honetan. Konduktismoaren edo ikaskuntzaren ikuspegia, hain zuzen ere. Horretarako, hiru teoria garrantzitsu azalduko dira: batetik, baldintzapen klasikoa; bestetik, baldintzapen operantea edo instrumentala; azkenik, ikaskuntza sozialari buruzkoa. Guztiek estimuluaren asoziazioaren bidezko ikaskuntza azaltzen dute. Teoria hauen ikuspuntutik heziketa oso garrantzitsua den bitartean, herentziak ia ez dauka garrantzirik, eta beraz garapena ikaskuntzaren ondorioa dela diote, hau da, etaparik gabeko prozesu jarrai bat.

Gizakien jokabidea kanpoko indarrek zehazten dute, hau da, gizakia kanpoko indarrei erantzuten duen izaki pasiboa da. Beraz, estimuluak iristen ez badira, ez dago portaerarik.

Ikaskuntzak edo konduktismoak pertsonaren portaera eta portaera horretan inguruneak duen eragina ditu ardatz. Ikaskuntzaren teoria sortu zen garaian, psikoanalisi krisian zegoen. Watsonek zioen psikologiaren ikasketa-objektua aldatu behar zela. Haren ustez, psikologiak benetako zientzia bihurtu nahi bazuen, portaerak aztertu behar zituen, hau da, subjektuek egiten dutena eta behagarria dena.

Ikaskuntzaren teoriak, besteak beste, oinarritzko bi premisa ditu: batetik, portaera behatu, neurtu eta azter daitekeela eta, beraz, portaera objetiboki ikas daiteke. Bestetik, portaerak, besteak beste, *indargarriek (sariak)* eta *zigorrek* baldintzatuta daudela dio.

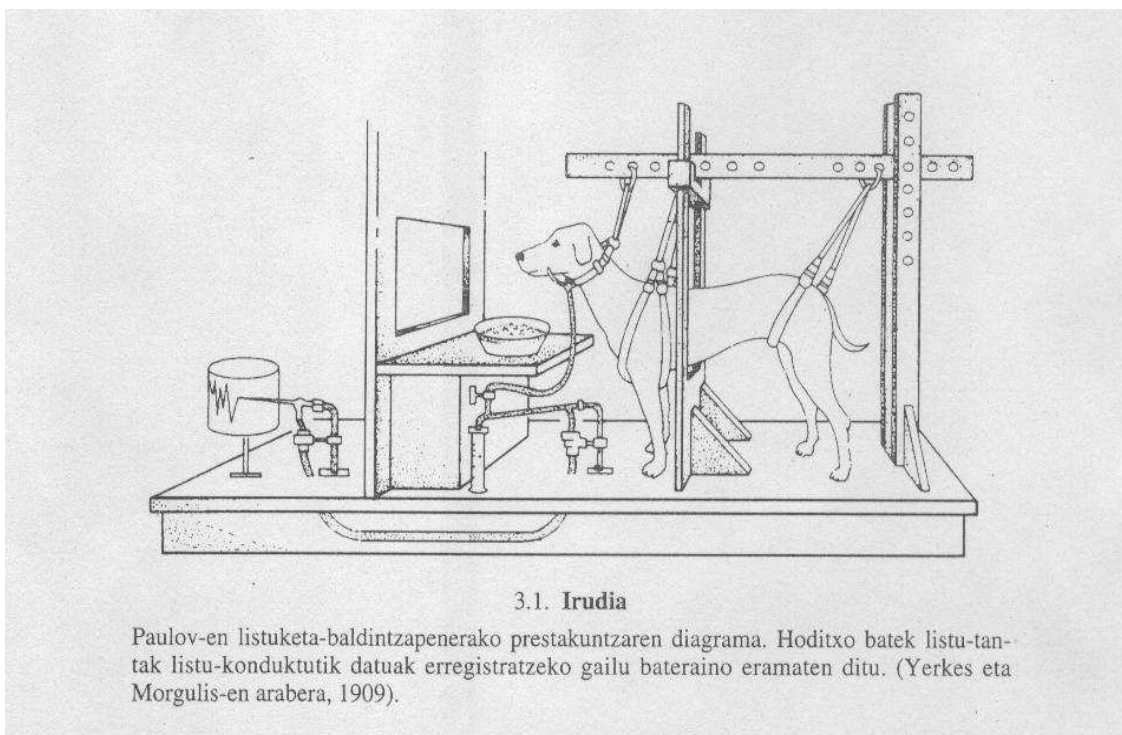
Ikaskuntza aztertzen dutenen ikuspuntutik, honako hauek dira helburu nagusiak, besteak beste: batetik, jokabidea aurrean eta kontrolatzea; bestetik, ikaskuntzaren oinarritzko legeak adin guztietan baliagarriak izatea; horrez gain, *estimuluaren* (portaera eragiten duen baldintza) eta *erantzunaren* (estimuluaren erantzuna edo portaera) arteko harremana azaltzea; azkenik, portaera horiek errefortzuaren eta zigorraren bidez kontrolatzen ikastea.

2.1. Baldintzapen klasikoa

Ivan Paulov (1849-1936) errusiarrak planteatu zuen *baldintzapen klasikoa* lehen aldiz. Paulovek zakurrekin egin zituen ikerketak eta ikerketa horietan ikusi zuen laborategiko zakurrek zaintzailea ikusi bezain pronto txistua jariatzen zutela. Haren ustez, zaintzailea ikustearen eta janaria iristearen arteko erlazioa izan zitekeen horren arrazoia. Behaketa horrek ikaskuntza mota bati buruzko ikerketak egitera bultzatu zuen.

Haren baldintzapen klasikoa delakoaren inguruko ikerketetan, adibidez, erakutsi zuen goseak zegoen zakur batek berehala ikasten zuela seinale batek, hala nola kanpai-hotsa baten soinuak (estimulu neurtoa), janaria datorrela adierazten duela. Ikaskuntza horren ondorioz, zakurra, ezkila-hotsa entzute hutsarekin, lerdea jariatzen hasten zen. Adibide horretan, zakurrak ezkila-soinua (estimulu neutroa) janariarekin (estimulu baldintzatu gabea) lotzen ikasi du; hasieran,

normala zen lerde jariatzeko jokabidea (erantzun baldintzatu gabea) ezkilaren soinuarekin loturik (erantzun baldintzaturik) egotera pasatu da.

Idea horien oinarrian, honako termino hauek erabiltzen ditu Paulov-ek:

- SBg edo estimulu baldintzatu gabea: erantzun innato zehatzak sortarazten duen estimulua.
- SN edo estimulu neutroa: berez inolako erantzunik sortaraziko ez duen estimulua.
- SB edo estimulu baldintzatua: SBg-rekin behin eta berriro azaltzearen ondorioz, azken honek eragiten duen erantzunaren antzekoa sortarazteko gai den estimulua.
- EBg edo erantzun baldintzatugabea: SBg-ak sortarazitako berezko erantzuna.
- EB edo erantzun baldintzatua: SB-ak sortarazitako erantzun ikasia.

Ikaskuntzaren lege horietan oinarrituz, bada, garatu zuen Watsonek bere teoria. Haren ustez, bizitzako edozein unetan gertatzen diren jokabide-aldaketak ikaskuntzaren ondorio dira. Watsonen aburuz, gizakiok jaiotzetiko erreflexu kopuru mugatu bat dugu eta, horietatik abiatuz, ikaskuntza baldintzatuaren bidez, bizitzako edozein unetan jokabide berriak sor ditzakegu. Hori guztia frogatzeko, baldintzapen klasikoaren prozedura esperimentalak erabili zituen.

Bere esperimenduak egiteko, garapenaren psikologian ospetsu bilakatu zen “Albert txikia” bederatzia hilabeteko umetxoa hartu eta pelutxezko sagutxo txuri bat aurkeztu zion horri. Umeak sagua hartzeko besoa luzatzen zuen bakoitzean, Watsonek metalezko ziri bat objektu metaliko baten kontra joz zarata beldurgarri (ESBG) bat egiten zuen. Azkenean, umea sagua edo horren antza zuen edozein

objektu ikuste hutsarekin negarrez (EB) hasten zen. Egun, ez dira horrelako esperimentuak onartzen. Beldurrean oinarritutako teknika esperimentalak debekatuta daude, arau etiko zorrotzak baitaude. Hala ere, esperimendu horren bidez adierazi zuen erantzun emozionala ikaskuntzaren eta baldintzapenaren ondorio dela. Hala, estimulua agertzea eta horren ondorioak kontrolatzen baditugu, jokabidea kontrolatzen da.

2.2. Baldintzapen operantea edota instrumentala

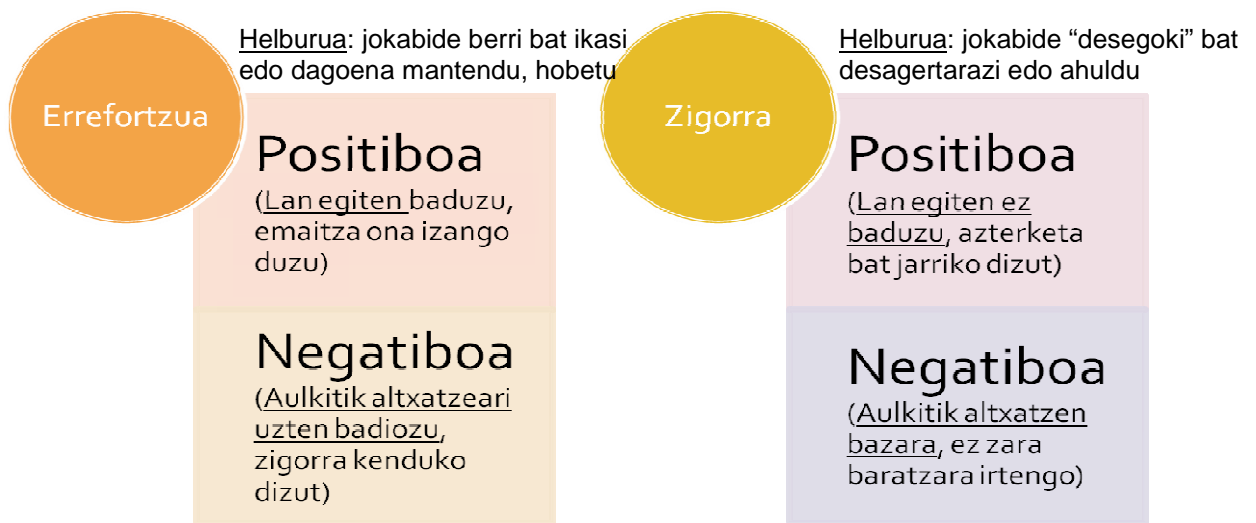
Watsonen ostean, ikaskuntzak hainbat bide hartu zituen. Skinnerrek (1904-1990), adibidez, *baldintzapen operantea* delakoan oinarrituz, azpimarratu zuen jokabide batek izan ditzakeen ondorio positibo eta negatiboek garrantzia handia dutela. Alegia, portaera baten ondorioak errepikatzeko aukera zenbaterainokoa den zehazten du. Horren arabera, indartutako portaerak errepikatzeko joera dute. Indartzen ez diren portaerak, berriz, berriro gertatzeko aukera gutxiago dute.

Beste modu batera esanda, baldintzapen operantearen bidez ikasten du portaera zehatz batek ondorio jakin bat eragiten duela. Portaeraren ondorioa baliagarria edo atsegina bada, organismoak portaera bera errepikatuko du ondorio bera lortzearren. Ondorioa, desatsegina bada, berriz, organismoak ez du portaera errepikatuko. Adibidez, txakur bat egunkaria ahoarekin hartzeko treba daiteke. Egunkaria hartzen duen bakoitzean, eta, beraz, portaera zuzena egitean, saritu egiten da. Litekeena da denboran zehar zakurrak egunkaria ahoarekin hartzen jarraitzea saria beti jaso ez arren.

Baldintzapen klasikoaren antzera, baldintzapen operantearen aldekoek hainbat termino zehatz erabiltzen dituzte, besteak beste: indargarria edo errefortzua (positiboa zein negatiboa) eta zigorra (positiboa edo negatiboa).

Indargarria edo errefortzua estimulu zehatz batek portaera jakin bat errepikatzeko aukera areagotzen duenean azaltzen da. Indargarriak positiboak edo negatiboak izan daitezke: *indargarri positiboa*, zerbait atsegina, baliagarria eta ona da. Adibidez, sentimendu on bat adieraztea edo behar bat asetzea. Eraitza akademikoei garrantzia handia ematen dien ikasle batentzat, 10 bat ateratzea indargarri positiboa litzateke, asko ikasi duelako. *Indargarri negatiboa*, berriz, portaera zehatz baten ondorioz, estimulu desatsegin bat ezabatzea. Adibidez, ikaslearen kasuan, prestaketa on baten ondorioz azterketara lasaiago joatea, herstura maila jaistea, eta abar.

Zigorra portaera errepikatzeko aukera gutxitu edo desagertu egiten duenean azaltzen da. Zigorra ere positiboa edo negatiboa izan daiteke. Zigor positiboan ikasleari portaera txar baten ondoren estimulu higuigarri bat aurkeztean datza (adibidez, ikasleak ez ditu etxeko lanak egin, eta andereñoak gehiago bidaltzen dizkio). Zigor negatiboan aldiz, indargarri bat kentzean datza.

2.3. Ikaskuntza soziala

Beranduago 1960an Bandurarekin, bereziki, gizakien ikaskuntzari buruzko interesa piztu zen, ikaskuntza mota horri *ikaskuntza soziala* deitzen diote. Egile honekin beraz, beste urrats garrantzitsu bat eman zen; horrek ikaskuntza sozialaren mekanismoen barruan, jokabideen imitazioa eta horretan inplikaturako trenza kognitiboak kokatu zituen, ordura arte tresna kognitiboak ez ziren kontutan izaten-eta.

Imitazioari dagokionez, honako hau dio: umeez ereduaren behaketaren bidez eskuratzen dituzte gaitasun berriak eta ikasitakoa imitazioaren bidez adierazten dute. Adibidez, bi urteko haur batek bere arrebari behatuz txakurra laztantzen ikastea. Beste pertsonen portaerei, hau da, *ereduei*, behatuz ondorioztatzen den ikaskuntza da. Ikaskuntza mota horrek honako pausu hauek ditu: lehenengo, ereduaren portaerari arreta handiz behatu; horren ostean, behatutakoa modu aktiboan kodifikatu; ondoren, informazioa biltegitatu; azkenik, behatu dena imitatu, hala ere kontutan hartzekoa da ere jokabide hori gauzatzera bultzatzen duen motibazioa.

Haurtzaroan erregulatzen eta doitzen dira jokamoldearen barne-arauak, ez bakarrik guraso eta hezitzaileek esaten dutenaren bidez, baizik eta, batez ere, behatzen dutenaren bidez. Aita batek, adibidez, masailekoa eman diezaiolke bere semeari bere gelakideekin indarkeria erabiltzeagatik, baina benetan egiten ari dena haurraren indarkeriazko jokamoldea indartzea da.

"Haurrak gehiago ikasten duela ikusten duenagatik erakusten diotenagatik baino" dioten printzipioa oso onartuta dago gure gizartean. Ikaskuntza sozialaren teoria horrek hau azpimarratzen du: haurrak jokamolde-arau asko bereganatzen dituela ereduaren bidez, eta horrek bere moldaketan eta sozializazioan laguntzen diola.